

Алена Кісель нарадзілася ў Магілёве, дзе і жыве. Скончыла факультэт славянскай філалогіі (цяпер — гісторыка-філалагічны факультэт) МДУ імя А. А. Куляшова, аспірантуру БДУ, пасляхова абараніла кандыдацкую дысертацыю. Лаўрэат спецыяльнай прэміі Магілёўскага гарвыканкама «Дасягненне» (2019). Аўтар кніг «Аид, любімец судьбы», «Забавная міфалогія», «Пять жызней». Чытачы ведаюць Алену Кісель як аўтара раманаў у жанры міфалагічнага фэнтэзі, як арыгінальную паэтэсу і даследчыцу літаратуры.

У апавяданні «На свечках» перад намі штогадовы агульны памінальны дзень у праваслаўным храме. Письменніца змагла разгледзець у знаёмай многім вернікам карціне цікавыя дэталі, літаральна некалькімі штрыхамі пераканаўча апісаць пазнавальныя характары, паказаць глыбіню шчырай веры і чалавечыя забавоны.

Алена БРАВА.

— Заўтра я «на свечках». Цябе запісачка? — і вось я падскокваю на канапе з расшучым «Так, абавязкова!»

Заўтра — адна з велікапосных памінальных субот. Значыць, на дзвярах храма з'явіцца набраныя буйным шрыфтам аб'явы: «Свечкі ставім у малым храме!» — а здзіўленыя «захаджане» ўсё адно будуць ціснуцца на службу і хвалявацца: «Пусціце! У якім малым, мне толькі свечку паставіце! А чаму падсвечнікаў няма? Што? Не тут?!» І трохі крыўдзіцца, таму што вось, стаяць нейкія людзі на службе, праходу не даюць, а падсвечнікі наогул кудысьці знеслі, наўмысна, зразумела ж.

І сапраўды — «наўмысна». Народ у памінальны дзень пачынае ісці патокам гадзін з васьмі. Да дзясці гадзін патак перарастае ў паўнаводную раку, і калі запусціць гэтую раку ў асноўны храм, дзе і без таго ўжо поўна вернікаў... Нейкі намёк даюць школьныя задачкі аб поўным басейне і трубах: дзвюх вялікіх, з якіх вада паступае, і адной маленькай, якой катастрофічна не хапае. Толькі ў трубах звычайна няма запаленых свечак. А вада не наступае на ногі.

А ў малым храме дзясці падсвечнікаў стануць у шэраг, — спецыяльна для тых, хто хоча памянуць родных свечкай. І людзі будуць запальваць усё новыя агеньчыкі, і хтосьці павінен сачыць: каб былі месцы для свечак і каб тыя не падалі, не плавіль адна адну, каб згасалі своечасова. У храме пры свечках заўсёды ёсць пастаянныя прыхаджанкі. І заўсёды я з міжвольнай павагай заглядваюся на іх немітусліваю працу: гэтая свечка прагарэла — патушыць, гэтую — пераставіць, тую перасунуць — і ўсё па нейкім невядомым, таямнічым парадку...

Дзіця ўнутры ўпарта шэпча, што вялікія цётчкі маюць справу з прыгожымі агеньчыкамі і могуць на свечкі дзьмуць, колькі захочацца. Шчасліўкі. Але тое ў звычайны дзень. У дзень жа памінальны свечніца — агністы вартавы, якая загадвае воскам і стэарынам, гаспадыня агеньчыкаў. Шанц пабываць на гэтай вахце нельга згубіць — і вось я запісваюся з адзінаццатай гадзіны да чатырнаццатай і прыбываю — змяніць папярэдніх «памінальных вартавых»: расчырванелых, злёгка збянтэжаных.

— А мы вас змяніць прыйшлі.

— Хвала Богу, са святам!

Шэры шырокі фартух ахінае стан. У кішэні — жалезная прылада, чымсьці нагадвае штопар, — вычышчаць воск з падсвечнікаў. Мне даюць тры «мае» падсвечнікі, і нейкі час я прыглядаюся да паводзін іншых свечніц. Але людзі ідуць-ідуць, свечкі запальваюцца ўсё новыя, і вось ужо сярод памінальных агнёў, і малітваў, і паху воску я ўключаюся ў агульны танец.

Два крокі ўлева, зняць і загасіць дзве прагарэлыя свечкі, абысці падсвечнік, яшчэ ўлева, гэты ўвесь застаўлены, і трэба перанесці свечкі спераду назад — каб людзям не даводзілася цягнуцца і абляпавацца воскам. Абысці падсвечнік збоку, нахіліцца — пакласці ў скрынку недагаркі. І цяпер назад, з перапынкамі на паправіць-перанесці-зняць-затушыць: раз-два-тры, раз-два-тры...

На адным падсвечніку — з паўсотні свечак. Пяцьдзят розных агеньчыкаў перад вачыма кожны момант трымцяць ад скразнячку, з маленнем цягнуцца ўверх: ясныя ды яркія або цёмныя (зараз згаснуць). Пяць дзяткаў маленькіх васковых ахвяр, дапаўнення да малітваў — і хочацца быць беражлівай і клапатлівай з кожнай, дагледзець кожную, але гэта няпроста. Вунь тая танкая жоўценькая вывернулася і выскачыла з падсвечніка (лаві!). А гэтая стала, аранжавая, не жадае ў падсвечнік лезці. Яшчэ дзве скарысталіся тым, што я адварнула-ся, — і прыхінуліся адна да адной («А-ей...

памянём!»). Вядома, паспрабуюць зваліцца разам на вунь тую мілую бабульку.

— Сцеражыцеся!

— Ой, што ж яны так... Дзяўчыначка, а нешта ж не ладзіцца ў мяне вось... Вы ўжо мне дапамажыце.

Трохі аплавіць свечку знізу. Уторкнуць у патрэбнае па памеры аддзяленне падсвечніка — не занадта шырокае. Зафіксаваць.

Свечкі... Тоўстыя, тонкія, высокія і ніжэйшыя, з воску, са стэарыну, з пазалотай і без. Жоўтыя, аранжавыя, святочна-чырвоныя, зялёныя, сінія, фіялетаваыя — прызапашаныя

— Куды можна ставіць за спачын?

— Усюды.

— А за спачын — сюды?

— Так, можна сюды.

— Якія падсвечнікі на спачын працуюць?

— Сёння працуюць усе.

Задумнае маўчанне. І — пытанне проста пад дых:

— А якія на здароўе тады?!

Гэта патрабуе тлумачэння: няма падсвечнікаў-праваднікоў у той ці іншы бок. Ёсць малітва аб жывых або аб памерлых.

Часам людзі ківаюць, часам — недаверліва насуплюваюцца.

— Мне ў храме казалі: круглыя падсвечнікі — за здароўе, квадратныя — за супакой.

— Божакі... хто гэта казаў?!

— Дык... жанчына нейкая.

Свечкі і людзі... людзі і свечкі...

Людзі — як свечкі. Светлыя і строгія ў сваім смутку, і тыя, што імгненна ўспыхваюць, апальваюць гневам, і тыя, што вось-вось, здаецца, згаснуць. Паспешлівыя, нясмелыя...

Малады чалавек заходзіць цяжкімі драўлянымі крокамі. Заганяе свечку ў падсвечнік з размаху. Не перахрысціўшыся, выходзіць.

Алена КІСЕЛЬ

«НА СВЕЧКАХ»

з розных святаў... Свечкі трохі ўпарцяцца. Часам хітравата чакуюць, пакуль тыя, хто паставілі іх, сыдуць. І пачынаюць раставаць ад спёкі, і заліваюць воскам падсвечнік, і дымяць, і загінаюцца ў загагуліну. Любімы манеўр высокіх свечак, калі іх паставілі побач з нізкімі. Таму свечкі даводзіцца «расцягваць», расстаўляць у адпаведнасці з ростам. Каб служылі прыстойна і доўга.

— Э-э-э, чаго маю свечку чапаеце? Не чапайце яе зусім!

«Свечка і малітва — адно» — хтосьці нашаптаў ім гэта, недарэчнае, паганскае. Што менавіта гэтыя агеньчыкі — па-над васковымі палачкамі — уносяць маленне да нябёсаў, а не жывы агонь у цябе ўнутры.

— Не цягніце... не цягніце яе!

— Навошта гасіце, яна яшчэ доўгая!

— Я пастаўлю свечку, толькі вы ўжо за ёй наглядайце. Хай пагарыць як след!

Я панаглядаю, і яна пагарыць. Але будуць яшчэ свечкі. Яшчэ людзі са сваімі ахвярамі — таму што свечка толькі накішталь ахвяравання. І немагчыма захаваць усе агеньчыкі.

Мы будзем перамяшчаць свечкі, каб даць месца іншым. Часам пераносіць з падсвечнікаў у цэнтры на больш свабодныя, з краёў. Прыбіраць тыя, што размякчыліся, аплавіліся, у скрынку. Здымаць нават доўгія недагаркі. Іх запальваць на вячэрняй службе або на якой-небудзь з наступных. У пустэчу не сыходзіць нічога.

Але людзі трывожацца. Людзям хочацца зрабіць як трэба. Ушанаваць памяць як мае быць.

Жанчына ў чорнай хустцы — знак жалобы, і на твары непрагарэлае гора. Яна стаіць доўга, глядзіць на свечку і моліцца пра кагосьці, не заўважаючы штурханіны вакол сябе.

Мужычок нападпітку штурхаецца і пасмейваецца. Для яго што паставіць свечку, што пакінуць нябожчыкам чарку на сталі — адно.

Два хлопчыкі гадкоў па сем — сур'ёзныя і грунтоўныя. Выглядваюць, куды паставіць свечку, клапатліва падводзяць маму да месца, старанна хрысцяцца... Дзеці заўсёды вельмі адказныя ў такіх моманты. Дзеці — і маладыя людзі: натхнёныя і ветлівыя. Ціха ўдакладняюць, калі чагосьці не ведаюць, дзякуюць, хрысцяцца, выходзяць. Ад дзяцей і маладых людзей адпачывае душа свечніцы.

— А куды... куды паставіць свечку, каб усё стала добра?! — шэптам пытаецца маладзенькая дзяўчына.

...Ну можа быць, душа адпачывае не заўсёды.

Шчоўк. Шчоўк. Нервовы гук запальніцы. Мужчына спяшаецца падпаліць свечку як цыгарэтку. Дзясці падсвечнікаў з палаючымі свечкамі, ад якіх можна ўзяць агеньчык, яго не задавальняюць. Ловіць позірк, горда выпростаецца:

— Мне чужых грахоў не трэба!

Зноў хтосьці містычна-эзатэрычны напісаў на нейкім сайце або ў пабліку, што свечкі спальваюць грахі. І людзі паверылі, што з «чужым» агеньчыкам на свечку,

а потым і на вас пяройдзе распуста, здрада... можа, нават забойства. Накшталт як пры інфекцыі. І вось прыходзіць — з запальніцамі, запалкамі і «мне чужога не трэба» на вуснах.

А нам трэба сачыць за свечкамі, а не весці місіянерскую працу. Але ж людзям так хочацца пагаварыць! Бо «тыя, за падсвечнікамі», думаюць людзі, — яны ж чымсьці заслужылі гэта. Ці не пасвяцілі іх у сан гаспадыні агеньчыкаў на нейкай тайнай цырымоніі? Дык у каго і пытацца, як не ў іх, каму давяраць сардэчныя таямніцы?

— Гэта асаблівая свечка, свечка з храма таго горада, дзе нарадзіўся святы Мікола Цудатворца... — жанчына глядзіць дапытліва: ці разумею я — наколькі асаблівая свечка?!

Свечка добрая: васковая, канічная і жоўтая, без надпісаў або знакаў, але затое духмяная. Вось толькі крыху надламаная ў верхняй траціне.

— Я яе сюды пастаўлю, а вы глядзіце, каб добра пагарэла. Таму што гэта ж такая свечка!

Відавочна, у важнай справе захоўвання асаблівай свечкі жанчына мне канчаткова не давярае. Таму становіцца насупраць падсвечніка і сочыць. Дзясці хвілін... пятаццаць... дваццаць... сыходзіць нарэшце. А свечка мірна дагарае больш чым да паловы, і яе даводзіцца перанесці на больш свабодны падсвечнік — ачысціць месца для іншых.

— А дзе мая свечка?!

Вярнулася! Паказваю падсвечнік, жанчына пазнае свечку і сыходзіць з задаволеным удыхам: гарыць, роднёнькая!

Бабуля з кічкам бянтэжыцца, падыходзіць бачком-бачком.

— Муж у мяне памёр... летам... вось, цяпер мне сніцца і сніцца... А суседка кажа — нельга на могілкі да яго, пакуль года не пройдзе пасля смерці... А ён сніцца! Дык што мне рабіць?!

— Вядома ж, ісці на могілкі і памаліцца там аб супакоі. Давайце вы спачатку тут памоліцеся. Можна яшчэ дома чытаць малітвы і наведваць паніхіды ў храме...

— Ох... у царкву рэдка хаджу, бо ногі баляць... А дык суседка казалі — нельга хадзіць да года?

Цікава б ведаць, з якіх крыніц у суседкі інфармацыя. І што, на яе думку, будзе з тымі, хто вырашыць наведаць сваіх блізкіх на могілках і памаліцца аб іх супакоі. Начапляюць на сябе грахоў? Да іх прычэпацца вурдалакі? Пахлылья людзі часта легкаверныя і бяруць інфармацыю ад «аўтарытэтных суседак», з жоўтых часопісаў з гараскопамі і варажбой, з сумніўных паблікаў у інтэрнэце.

А мы можам толькі даць параду. Расказаць, дзе знайсці інфармацыю. Накіраваць да святара. Ніхто нас не пасвячаў у «вартавыя агеньчыкаў» — мы простыя прыхаджанкі, у якіх знайшлося тры гадзіны часу ў суботу. Звычайная дапамога пры храме.

— Кхм-кхм.

Гэтая жанчына актыўная і энергічная. Сама каму хочаш дапаможа. І з хатай, і з канём, і са свечкамі.

— Куды на салею? Жанчына, вам туды нельга, туды свецкія не заходзяць.

— Хм-м? — пільны погляд у пераноссе.

Жанчына вяртаецца, але нахіляецца наперад, каб адарыць мяне вялікай ісцінай: — Ды ведаеце, мы ўсе верым патрошку... як Ленін!

Вось на такое не атрымліваецца падабраць адказ. Падбіраць даводзіцца сківіцу.

Свечкі і людзі... людзі... свечкі...

Твары расплываюцца, агеньчыкі трымцяць. Пальцы ўжо не ўздрыгваюць, калі на іх падае кропля гарачага воску. У перапынках паміж наплывам людзей можна выйсці і глынуць паветра. Ці папіць гарбаты ў трапезнай. Але свечкі прыцягваюць, танец зацягвае, і час ляціць хутка...

— Са святам! А мы вас змяніць прыйшлі!

— Хвала Богу, са святам!

Выцерці замасленыя рукі анучкай з кішэні. Сцягнуць шырокі фартух — перадаць. Аправаюся, кідаю погляд туды, дзе зменныя свечніцы паволі ўключаюцца ў звыклае: зняць з падсвечніка-пагасіць-паправіць-пераставіць-дапамагчы-патлумачыць...

Новая «вахта» пры свечках пачалася.

— Наступным разам пойдзем?

— Вядома, пойдзем.

Аберагаць жывыя агеньчыкі — лепшага і прыдумаць нельга.